

Posudek bakalářské práce Markéty Kocmanové

Možnosti psychologického zkoumání v mezinárodních vztazích

PhDr. Jan Jires, Ph.D.

Předkládaná práce je velmi ambiciózním pokusem představit možnosti psychologických metod při studiu mezinárodních vztahů a konkrétně při snaze porozumět či vysvětlit jednání aktérů, a to jak jednotlivců, tak především sociálních skupin.

Snaha využít psychologických zdrojů jednání pro pochopení dynamiky mezinárodních vztahů není nová. Sama autorka svou práci začíná připomenutím perspektivy hladin analýzy při snaze pochopit příčiny konfliktů, konkrétně „třech obrazů“ Kennetha Waltze, který ovšem relevanci psychologických zdrojů vysvětlení, objevujících se zejména v meziválečné anglosaské behaviorální psychologii, zcela odmítá.

Osobní psychologické motivace klíčových rozhodovatelů jsou pokládány za relevantní typ vstupu do procesu tvorby zahraniční politiky i v rámci analýzy zahraniční politiky (*foreign policy analysis*) a myšlenkových směrů, které ji předcházely.

Například první i druhá světová válka byly od počátku vysvětlovány mimo jiné i pomocí hladiny jednotlivců, tedy osobními psychologickými rysy, motivacemi a omezeními klíčových rozhodovatelů („císař Vilém byl agresivní blázen“, „Chamberlain byl zbabělec“, „Hitler si vojenskou expanzí kompenzoval svou sexuální frustraci“ a podobně).

Pokusy o podobnou analýzu osobních psychologických zdrojů jednání konkrétních osobností však vždy naráží na metodologickou nejasnost, absenci porovnatelných empirických dat, z nichž by se dalo vycházet, a velký vliv osobní invence autora a končí proto pouze více či méně povedenou literární biografií.

Jiným psychologickým přístupem, kterému ve své práci dává přednost i Kocmanová, je proto zkoumání psychologických zdrojů fenoménu lidského jednání jako takového, bez vazby na konkrétní osobnosti. Jedná se tedy o snahu zkoumat třeba to, jak lidská psychika reaguje na určité typy situací či jaké jsou psychologické zdroje takových fenoménů, jako je například (meziskupinová) agrese. Tímto směrem postupuje i autorka práce, když se rozhoduje věnovat primárně sociální psychologii a nikoli osobní psychologii klíčových jednotlivců.

Její práci není po formální stránce co vytknout. Je přehledná, graficky úpravná, dobře strukturovaná a vybavená všemi požadovanými náležitostmi odborného textu (odkazy na zdroje, seznam literatury).

Po obsahové stránce však trpí některými problémy:

- Je příliš široce pojatá. V zásadě má ambici být „teorií všeho“, respektive pojmout kompletní problematiku mezinárodních vztahů prizmatem psychologického zkoumání. To je příliš ambiciózní, zejména s ohledem na to, že se jedná pouze o bakalářskou práci velmi omezeného rozsahu.
- S tím souvisí jistá povrchnost a roztržitost práce. Autorka skáče z tématu na téma a z konceptu na koncept bez toho, aby většinu z nich dostatečně představila, vysvětlila a zasadila do kontextu.
- Práce proto není dostatečně systematická, což by jinak nemusel být problém, ale v tomto případě to problém je, protože autorka si neklade za cíl zkoumat jeden nebo několik aspektů psychologického přístupu ke studiu mezinárodní vztahů, ale má ambici podat jeho celkový přehled. Pokud to skutečně bylo jejím cílem, čtenář v práci postrádá dostatečně přehledný souhrn různých relevantních psychologických škol, přístupů a konceptů, které mohou být pro poznání mezinárodních vztahů relevantní.
- Autorka nevysvětluje, v čem je přidaná hodnota sociálně-psychologického přístupu a jaký je jeho vztah k „sociologickým“ přístupům v mezinárodních vztazích, především k sociálnímu konstruktivismu.
- V posledku není velký rozdíl mezi proklamovanou teoretickou a praktickou částí práce. Obě představují několik dílčích konceptů a k nim uvádějí historické (empirické příklady).

Navzdory těmto nedostatkům však doporučuji ohodnotit práci známkou velmi dobře, a to především z toho důvodu, že téma zvolené autorkou i jeho zpracování výrazně přesahují obvyklou úroveň bakalářských prací.

Jan Jireš, 3. 9. 2014

